

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК НА ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF TRAINING FUTURE OFFICERS OF AIRBORNE ASSAULT TROOPS ON THE BASIS OF ACMEOLOGICAL APPROACH

Стаття присвячена обґрунтуванню педагогічних умов підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу. Для уточнення сутності педагогічних мов здійснено детальний аналіз наукової літератури. Під умовами розглядається сукупність різнопланових обставин, впливів, чинників, можливостей, які забезпечують реалізацію відповідного процесу. Ураховано, що педагогічні умови підпорядковані зовнішнім і внутрішнім чинникам. Зовнішніми чинниками є організація освітнього процесу, зміст навчального матеріалу, міжособистісна взаємодія; внутрішніми – професійна мотивація курсантів, потреба в самовдосконаленні, нахили, уподобання, зацікавленість у професійному становленні. Готовність майбутніх офіцерів до професійної діяльності формується у процесі вивчення фахових дисциплін, відповідно до цього були обрані педагогічні умови.

Педагогічними умовами підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу визначено такі чинники: забезпечення акме-професійної мотивації майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до виконання фахових дій; інтеграція загальних і спеціальних професійних знань курсантів шляхом активізації підготовки до професійної діяльності засобами акмеологічного підходу; збагачення акме-досвіду майбутніх офіцерів забезпечення військ бойового реагування у змодельованих навчально-професійних ситуаціях; спрямування курсантів до самоконтролю навчальних досягнень на основі використання інформаційних технологій.

Реалізація визначених педагогічних умов відбувалася з урахуванням освітньої, розвивальної, виховної, практичної, когнітивної, самоосвітньої функцій.

Ключові слова: умови, педагогічні умови, професійна підготовка, майбутні офіцери десантно-штурмових військ, військова

освіта, готовність до професійної діяльності, акмеологічний підхід.

The article deals with the substantiation of pedagogical conditions of training for professional activities of future officers of the Air Assault Forces on the basis of akmeological approach. To clarify the essence of pedagogical conditions, a detailed analysis of the scientific literature has been done. A set of various circumstances, influences, factors, opportunities that ensure the implementation of the relevant process is considered as conditions. It has been taken into account that pedagogical conditions are subordinated to external and internal factors. The external factors are organization of educational process, content of study material, interpersonal interaction; internal – professional motivation of cadets, need for self-improvement, bents, preferences, interest in professional development. Formation of readiness of future officers for professional activities occurs in the process of studying professional disciplines, and according to this pedagogical conditions have been chosen.

Pedagogical conditions of training for professional activities of future officers of the Air Assault Forces on the basis of akmeological approach the following factors have been defined: providing akme-professional motivation of future officers of the Air Assault Forces to perform professional actions; integration of general and special professional cadets' knowledge by intensifying training for professional activities by means of akmeological approach; enrichment of akme-experience of future officers in providing troops of combat response in the simulated educational and professional situations; direction of cadets to self-control of study achievements based on the use of information technologies.

Implementation of the defined pedagogical conditions occurred taking into account the educational, developmental, upbringing, practical, cognitive, self-educational functions.

Key words: conditions, pedagogical conditions, vocational training, future officers of Air Assault Forces, military education, readiness for professional activities, akmeological approach.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-2.1>

Бабак В.І.,
начальник кафедри повітрянодесантної підготовки факультету підготовки спеціалістів десантно-штурмових військ Військової академії (м. Одеса)

Постановка проблеми в загальному вигляді. Визначальним чинником якісного рівня підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу є формування готовності курсантів до професійної діяльності, що вимагає особливого дослідження. У педагогічному аспекті найбільший інтерес ста-

новить саме тривалий стан готовності до певної діяльності, що ґрунтується на набутому досвіді, легко актуалізується, піддається розвитку у процесі навчання і може досягти більш високих рівнів сформованості за певних педагогічних умов. Під час перенесення тривалої готовності в нові умови на неї впливають як зовнішні (новизна,

труднощі, творчий характер завдань, навколишні обставини, поведінка оточення), так і внутрішні чинники (самооцінка, самоконтроль рівня такої готовності) [11, с. 92].

Будь-який освітній експериментальний процес, зокрема й підготовки майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу, забезпечується відповідними педагогічними умовами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

«Новий тлумачний словник української мови» подає поняття «умова» у такому розумінні: «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [4, с. 427]. У «Філософському словнику» поняття «умова» розглядається як фактор (латинське *factor* – «чинник»), тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу [9, с. 231].

У «Словнику з освіти та педагогіки» «умова» визначається як сукупність перемінних природних, соціальних, зовнішніх і внутрішніх впливів на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку, виховання і навчання, формування особистості [8, с. 36]. Під умовами І. Хачирова розуміє обставини, від яких залежить наявність чи зміна чого-небудь, що зумовлено ними [10, с. 14].

На думку Н. Єрошиної, умови визначаються як сукупність соціально-педагогічних і дидактичних чинників, які впливають на освітній процес, дозволяють керувати ним, вести цей процес раціонально, відповідно до предметного змісту, із застосуванням ефективних форм, методів, прийомів [3, с. 17]. Умови утворюють необхідне середовище багаторівневих впливів, зв'язків, чинників в освітньому процесі для виникнення, роботи та розвитку певних явищ чи процесів.

Під умовами в контексті нашого дослідження розуміємо сукупність різнопланових обставин, впливів, чинників, можливостей, які забезпечують здійснення відповідного процесу. Підготовка майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу до професійної діяльності відбувається у процесі вивчення фахових дисциплін, відповідно до цього й визначалися педагогічні умови.

Під педагогічними умовами К. Біктагіров розуміє обставини, за яких компоненти освітнього процесу подані в найкращому взаємозв'язку і створюють атмосферу плідної співпраці між викладачем і майбутніми фахівцями, що забезпечує ефективне викладання, керівництво процесом професійної підготовки, а майбутнім фахівцям – успішне навчання [1, с. 19].

На думку В. Манько, педагогічні умови – це взаємозв'язана сукупність внутрішніх параметрів та зовнішніх характеристик функціонування, що забезпечують високу результативність освітнього процесу і відповідають психолого-педаго-

гічним критеріям оптимальності [4, с. 154]. Тоді як Н. Бугаєць визначає педагогічні умови як необхідні й достатні обставини, від яких залежить ефективність освітньо-виховного процесу [2, с. 14].

За баченням О. Пехоти, педагогічні умови є категорією, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що склалися об'єктивно, чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [6, с. 171].

Науковці вказують на те, що педагогічні умови підпорядковані зовнішнім і внутрішнім чинникам:

- зовнішні – організація освітнього процесу, зміст навчального матеріалу, міжособистісні взаємодії;

- внутрішні – професійна мотивація, потреба в самовдосконаленні, нахили, уподобання, зацікавленість у професійному становленні [6, с. 98].

Однак резюмування наукових доробків сучасних авторів засвідчило відсутність цілеспрямованих пошуків у напрямі визначення педагогічних умов підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ у контексті нашого дослідження.

Мета статті – обґрунтування педагогічних умов підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що в кожному дослідженні педагогічні умови мають свою специфіку і призначення, унаслідок спрямування науковцями діяльності в певних напрямках експериментальної роботи для досягнення поставлених цілей.

Під педагогічними умовами в межах нашого дослідження, спираючись на наведені вище визначення, розуміємо взаємопов'язану сукупність обставин, чинників, зовнішніх впливів, за яких найефективніше відбувається формування готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу.

На основі використання методів аналізу педагогічної, психологічної, філософської літератури із проблеми дослідження, експертної оцінки, педагогічних спостережень, узагальнення сучасного стану готовності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до професійної діяльності припускаємо, що ефективний вплив на процес формування анонсованого феномену забезпечать такі педагогічні умови:

- забезпечення акме-професійної мотивації майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до виконання фахових дій;

- інтеграція загальних і спеціальних професійних знань курсантів шляхом активізації підготовки до професійної діяльності засобами акмеологічного підходу;

– збагачення акме-досвіду майбутніх офіцерів забезпечення військ бойового реагування у змодельованих навчально-професійних ситуаціях;

– спрямування курсантів до самоконтролю навчальних досягнень на основі використання інформаційних технологій.

Розглянемо детальніше сутність кожної з визначених педагогічних умов.

Реалізація першої педагогічної умови – забезпечення акме-професійної мотивації майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ (далі – ДШВ) до виконання фахових дій – спрямовувалася на формування мотиваційно-ціннісного компонента готовності курсантів до професійної діяльності. Реалізація першої педагогічної умови мала комплексний характер, від початку експериментального дослідження до його завершення. Пояснюємо це тим, що мотиваційно-ціннісний компонент є засадничим чинником формування готовності майбутніх офіцерів ДШВ до фахового виконання професійних функцій. Ураховувалося, що успішність діяльності залежить від мотиву, який спонукає діяти, інакше кажучи, від того сенсу, який має для людини конкретна діяльність. Мотив створює настанову до дії. Мотиватором діяльності є потреби, отже, актуалізується необхідність обґрунтування змістового наповнення категорій «мотив», «мотивація».

Проблема мотивації та мотивів діяльності визначається в наукових колах однією з основоположних, адже розкриває зміст спонукальних механізмів активності людини. Проте нині у психолого-педагогічній науці спостерігаються дискусії, породжені різноманітними та різноплановими підходами до тлумачення термінів «мотив» і «мотивація». Нам імпонує комплексний підхід науковців до проблеми трактування анонсованих категорій, які мотивом називають уявлення й ідеї, почуття і переживання (Л. Божович); потреби й потяги, спонуки і схильності; «конструкт мислення» (Х. Хекхаузен); бажання, звички, думки та почуття обов'язку (П. Рудик); психічні процеси, стани та властивості особистості (К. Платонов); предмети зовнішнього світу (А. Леонтьєв); настанови (А. Маслоу); моральні помисли (А. Ковальов); умови існування (В. Вілюнас) [11, с. 89]. Отже, будь-яка причина вчинку може трактуватись як мотив.

Під мотивацією науковці розуміють сукупність чинників, що визначають поведінку (К. Мадсен); сукупність мотивів (К. Платонов); спонукання, що викликає активність організму і визначає її спрямованість, процес психічної регуляції конкретної діяльності (М. Магомед-Емінов); сукупну систему процесів, що відповідають за спонукання до діяльності (В. Вілюнас) [11, с. 93–94]. У контексті реалізації першої педагогічної умови нам імпонує позиція Н. Єрошиної, яка трактує мотивацію як процес дії мотиву та як механізм, що визначає

виникнення, спрямованість і способи здійснення конкретних форм діяльності [3]. Передбачалося, що сформована мотивація курсантів до досягнення освітніх вершин («акме») під час навчання слугуватиме спрямовуючим вектором професійного зростання майбутніх офіцерів ДШВ.

Упровадження другої педагогічної умови – інтеграція загальних і спеціальних професійних знань курсантів шляхом активізації підготовки до професійної діяльності засобами акмеологічного підходу – передбачало формування показників когнітивно-пізнавального компонента готовності майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності, формування в курсантів системи таких фахових знань: основних положень керівних документів щодо застосування засобів та способів збройної боротьби; тактики дій, техніку й озброєння частин та підрозділів армій провідних країн світу; принципи сучасного загальновійськового бою; способів та основних положень пересування; перевезення частин і підрозділів, їх охорону під час розташування на місці; змісту роботи командира взводу (роти, батальйону) з організації і ведення тактичних дій, управління підрозділами і вогнем; специфіки організації та методики проведення занять із тактичної підготовки тощо.

Реалізація цієї педагогічної умови базується на тому, що вдосконалення й модернізація фахової підготовки курсантів такої спеціальності у ВВНЗ є надзвичайно важливою науково-освітньою проблемою, яка має вирішуватися з урахуванням сучасних вимог до окресленої професії та суспільних потреб у військовій діяльності. Створення інноваційного науково-освітнього середовища у вищій військовій школі передбачає якісне оновлення змісту і форм навчання шляхом органічного поєднання класичних методів професійної підготовки із засобами акмеологічного підходу, якими є акмеологічні технології.

Акмеологічна технологія – це сукупність наукових методів, які оптимізують процес досягнення особистісно-професійного «акме» майбутніми офіцерами ДШВ. Одним із важливих методів в акмеологічних технологіях є рефлексія, тобто усвідомлення курсантами способів досягнення власних «мікроакме», виявлення освітніх здобутків. Форми освітньої рефлексії – усне обговорення майбутніми офіцерами змін свого освітнього інтересу, особистої активності, глибини пізнання, продуктивності, самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації та ін.

Реалізація третьої педагогічної умови – збагачення акме-досвіду майбутніх офіцерів забезпечення військ бойового реагування у змодельованих навчально-професійних ситуаціях – ураховувала необхідність формування операційно-діяльнісного компонента готовності майбутніх офіцерів тактичного рівня (ДШВ) до професійної діяльності.

Військове бойове реагування – це дія, стан або процес, що виникає у відповідь на будь-який зовнішній загрозливий вплив. Поняття «реагування» і «реакція» за змістом відрізняються несуттєво. Якщо чітко дотримуватися термінології, то перше є подовженою в часі комплексною психомоторною структурою, що є частиною загальної діяльності, її складником. У світлі реалізації третьої педагогічної умови термін «реакція» розумівся як спонтанний одномоментний відгук на зовнішнє подразнення.

Упровадження четвертої педагогічної умови – спрямування курсантів до самоконтролю навчальних досягнень на основі використання інформаційних технологій – мало на меті формування особистісно-результативного компонента готовності майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності. Ураховувалося, що вміння здійснювати самоконтроль дасть змогу майбутнім офіцерам ДШВ адекватно оцінювати свій професійний розвиток у режимі реального часу в логіці освітнього процесу ВВНЗ, визначати його особливості, сильні та слабкі сторони, здійснювати рефлексію навчально-професійної діяльності та формувати індивідуальні освітні траєкторії досягнення освітніх вершин. Тоді як використання в освітньому процесі ВВНЗ інформаційних технологій, зокрема і технологій самоконтролю навчально-професійної діяльності, є проявом тенденції інформатизації освіти.

Висновки. Детальний аналіз наукової літератури, програмних вимог та нормативно-правових актів, що регулюють сучасну освітню практику навчання майбутніх офіцерів, дозволив припустити, що ефективний вплив на процес підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів ДШВ на засадах акмеологічного підходу створюватимуть такі чинники, як: забезпечення акме-професійної мотивації майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ до виконання фахових дій; інтеграція загальних і спеціальних професійних знань курсантів шляхом активізації підготовки до професійної діяльності засобами акмеологічного підходу; збагачення акме-досвіду майбутніх офіцерів забезпечення військ бойового реагування у змодельованих навчально-професійних ситу-

аціях; спрямування курсантів до самоконтролю навчальних досягнень на основі використання інформаційних технологій.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі вбачаємо в розробленні структурно-функціональної моделі підготовки до професійної діяльності майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ на засадах акмеологічного підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Биктагиров К. Дидактические условия обучения татарскому языку : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 10.00.01. Казань, 1973. 37 с.
2. Бугаєць Н. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх вчителів до роботи з сім'єю учня : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2002. 18 с.
3. Ерошина Н. Дидактические условия управления самостоятельной учебной деятельностью студентов педагогических вузов : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Липецк, 2001. 22 с.
4. Манько В. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. *Соціалізація особистості : збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*. Київ : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153–161.
5. Новий тлумачний словник української мови / укл. : В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконіт, 2001. Т. 1. 926 с.
6. Пехота О. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навчальний посібник. Київ : А. С. К., 2003. 240 с.
7. Подласый И. Педагогика. Новый курс : учебник для студентов высших учебных заведений : в 2-х кн. Москва : Владос, 2004. Кн. 1 : Общие основы. Процесс обучения. 574 с.
8. Полонский В. Словарь по образованию и педагогике. Москва : Высшая школа, 2004. 512 с.
9. Філософський словник / за ред. В. Шинкарука. Київ : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. 768 с.
10. Хачирова И. Педагогические условия стимулирования самостоятельной работы студентов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ставрополь, 2001. 22 с.
11. Царенко О. Педагогічні умови застосування навчально-ігрового проектування у гуманітарній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2010. 168 с.